

sed hoc, ut dixi dubio præcedenti, verum est in terminis significantibus mutationem naturæ unitæ, non vero in iis quæ significant productionem ipsius termini, et ipsum denominant, ut sunt generari, nasci, et fieri hominem. Ratio ergo facilius redditur, quia in illo syllogismo variatur appellatio, et proceditur in quatuor terminis; aliud est enim fieri hominem, quod in antecedenti sumitur, aliud fieri Deum, quod in conclusione concluditur, in qua aliquid additur majori extremitati, quod in minori non erat positum. Sed contra, nam saltem sequitur Christum factum esse hominem, quod videtur falsum, quia Christus potius est terminus hujus effectiois; terminus autem ut sic non potest dici fieri talis per actionem, propter quod non dicimus proprie, Petrum factum esse hominem, sed factum esse simpliciter. Cujus ratio est, quia, quod dicitur fieri tale, supponitur actioni, ut articulo sequenti dicitur. Sequela vero probatur, expositorie arguendo: *Verbum factum est homo; et Christus est Verbum; ergo Christus factus est homo.* Respondetur concedendo sequelam, est enim illa conclusio vera, ratione suppositi, pro quo Christus in subjecto illius propositionis supponit; et ideo, quamvis totum compositum, quod est Christus, non supponatur actioni, tamen ipsum suppositum Christi illi supponitur. Et hoc satis est ut illa propositio sit vera, et ex his sufficienter est exposita littera D. Thomæ cum solutionibus argumentorum.

ARTICULUS VII.

Utrum hæc sit vera: Homo factus est Deus¹.

1. Ad septimum sic proceditur. Videtur quod hæc sit vera: *Homo factus est Deus.* Dicitur enim Rom. 1: *Quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David, secundum carnem. Sed Christus, secundum quod homo, est ex semine David secundum carnem. Ergo homo factus est Filius Dei.*

2. Præterea, Augustinus dicit, in primo de Trinit. 2: *Talis erat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, et hominem Deum. Sed ratione illius susceptionis hæc est vera: Deus factus est homo. Ergo similiter hæc est vera: Homo factus est Deus.*

¹ Locis sup. art. 6 cit.

² C. 13, circa prin., tom. 3.

3. Præterea, Gregor. Nazianzenus dicit, in epistola ad Clidonium¹: *Deus quidem humanatus est, homo autem deificatus, vel quomodolibet aliter nominaverit. Sed Deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. Ergo homo ea ratione dicitur deificatus, qua est factus Deus. Et ita hæc est vera: Homo factus est Deus.*

4. Præterea, cum dicitur: *Deus factus est homo, subjectum factionis vel mutationis non est Deus, sed humana natura, quam significat hoc nomen, homo. Sed illud videtur esse subjectum factionis, cui factio attribuitur. Ergo hæc magis est vera: Homo factus est Deus, quam ista: Deus factus est homo.*

Sed contra est quod Damascen. dicit, in 3 lib. 2: *Non hominem deificatum dicimus, sed Deum humanatum. Idem autem est fieri Deum, quod deificari. Ergo hæc est falsa: Homo factus est Deus.*

Respondeo dicendum, quod ista propositio, *Homo factus est Deus*, tripliciter potest intelligi. Uno modo, ita quod participium, factus, determinet absolute, vel subjectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa, quia neque homo ille, de quo Deus prædicatur, est factus; neque Deus est factus, ut infra dicitur². Et sub eodem sensu hæc est falsa: *Deus factus est homo. Sed sub hoc sensu non queritur hic de istis suppositionibus. Alio modo potest intelligi, ut ly factus determinet compositionem, ut sit sensus: Homo factus est Deus, id est, factum est ut homo sit Deus. Et sub hoc sensu utraque est vera, et: Homo factus est Deus, et: Deus factus est homo. Sed hic non est proprius sensus harum locutionum, nisi forte intelligatur secundum quod ly homo non habet personalem suppositionem, sed simplicem. Licet enim hic homo non sit factus Deus, quia hoc suppositum, scilicet, persona Filii Dei, ab æterno fuit Deus, tamen homo, communiter loquendo, non semper fuit Deus. Tertio modo proprie intelligitur, secundum quod hoc participium, factus, ponit fieri circa hominem in respectu ad Deum, sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu, supposito quod in Christo sit eadem persona, et hypostasis, et suppositum Dei et hominis (ut supra ostensum est³), ista propositio est falsa, quia, cum dicitur: *Homo factus est Deus*, ly homo habet personalem suppositio-*

¹ Inter princ. et med.

² C. 2, non longe a fine.

³ Ari. 8 et 9 hujus q.

⁴ Quæst. 2, a. 3.

nem. Non enim esse Deum verificatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi sui; suppositum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur esse Deum, est idem quod hypostasis, seu persona Filii Dei, quæ semper fuit Deus. Unde non potest dici quod iste homo incepit esse Deus, vel quod fiat Deus, aut quod factus sit Deus. Si vero esset alia persona, vel hypostasis Dei et hominis, ita quod esse Deum, prædicaretur de homine, et e converso, per quamdam conjunctionem suppositorum, vel dignitatis personalis, vel affectionis, vel inhabitationis (ut Nestoriani dixerunt), tunc pari ratione posset dici, quod homo factus est Deus, id est, conjunctus Deo, sicut et quod Deus factus est homo, id est, conjunctus homini.

Ad primum ergo dicendum, quod, in verbis illis Apostoli, hoc relativum, qui, quod refert personam Filii Dei, non debet intelligi ex parte prædicati, quasi aliquis existens ex semine David secundum carnem, sit factus Filius Dei, in quo sensu objectio procedebat, sed debet intelligi ex parte subjecti, ut sit sensus, quod Filius Dei factus est, scilicet, homo, ad honorem Patris (ut Gloss. exponit¹), existens ex semine David secundum carnem. Ac si diceret: *Filius Dei factus est habens carnem ex semine David*, ad honorem Dei.

Ad secundum dicendum, quod illud verbum Augustini est intelligendum in illo sensu, secundum quod ex illa susceptione incarnationis, factum est ut homo esset Deus, et Deus esset homo. In quo sensu ambæ locutiones sunt veræ, ut dictum est².

Et similiter dicendum est ad tertium; nam deificari idem est quod fieri Deum.

Ad quartum dicendum, quod terminus in subjecto positus tenetur materialiter, id est, pro supposito; positus vero in prædicato, tenetur formaliter, id est, pro natura significata. Et ideo, cum dicitur: *Homo factus est Deus*, ipsum fieri non attribuitur humanæ naturæ, sed supposito humanæ naturæ, quod est ab æterno Deus; et ideo non convenit ei fieri Deum. Cum autem dicitur: *Deus factus est homo*, factio intelligitur terminari ad ipsam humanam naturam. Et ideo, proprie loquendo, hæc est vera: *Deus factus est homo*; sed hæc est falsa: *Homo factus est Deus.* Sicut si Socrates, cum fuerit homo, postea factus est albus, demonstrato Socrate, hæc est vera: *Hic*

homo hodie factus est albus; hæc tamen est falsa: Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subjecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari ut subjectum factionis; puta, si dicitur quod natura humana facta est Filii Dei.

COMMENTARIUS.

1. Distinguit D. Thomas tres sensus hujus propositionis. Primus est, ut participium illud, factus, sit pars subjecti, vel prædicati; quo sensu dicit esse propositionem inusitatam, improprietatem et falsam. Quod est certissimum, præcipue si, factus, sit pars prædicati, absolute illud determinans, nam tunc sensus est, Christum esse Deum, seu per participationem; si vero sit pars subjecti, significat Christum esse hominem factum simpliciter, quod in rigore non est verum, ut infra dicitur. Posset tamen sumi subjectum illud in alio sensu, scilicet ut significet non factum simpliciter, sed factum hominem, ita ut sensus sit: Qui factus est homo, est Deus. Et hoc modo esset vera propositio, sed in re est eadem, quæ articulo præcedenti tractata est, aut cum hac: *Verbum incarnatum est Deus.*

2. Secundus sensus est, ut participium, factus, cadat in totam propositionem, quæ, sicut in tempore cæpit esse vera, ita dici potest facta vera, seu factum esse ut vere dici possit: *Homo est Deus.* Et hoc sensu ait D. Thomas propositionem esse veram, quia non significat aliquem hominem per actionem aliquam acquisivisse deitatem, sed solum simpliciter factum esse hoc totum, hominem esse Deum; et ideo dixit D. Thomas, juxta hunc sensum, subjectum illud, homo, supponere simpliciter, seu immobiliter, ita ut nullum suppositum sub illo liceat designare. Propter quod merito dicit hunc etiam sensum esse improprium, et præter usitatam suppositionem terminorum, maxime, ut notarunt idem D. Thomas et Bonav., in 3, dist. 7, eum vox illa, factus, masculini generis sit; sic enim non potest proprie cadere in totam propositionem. Dixi autem subjectum illud, homo, in hoc sensu, ita supponere immobiliter, ut non liceat sub illo designare certum suppositum, quia, ut statim dicam, nullum suppositum est quod factum sit Deus; licebit tamen formaliter designare hunc hominem, quia in eodem sensu etiam factum est, ut verum sit dicere hunc hominem esse Deum; hoc enim non

¹ Gloss. inter., sup. illa verba Rom. 1.

² In corp. art.

semper fuit verum, et aliquando incepit esse verum; imo ideo indefinite cœpit hoc vere dici de homine, quia cœpit vere dici de hoc homine.

3. Tertius sensus et propriissimus illius propositionis est, quem ipsa præ se fert, scilicet, aliquem hominem acquisivisse divinum esse, seu divinam naturam, per aliquam effectiorem; hoc enim est quod D. Thomas ait, participium, *factus*, in hoc sensu applicare effectiorem homini tanquam subjecto actionis, respicere vero Deum tanquam terminum illius. Et hoc sensu, atque adeo simpliciter et proprie loquendo, ait D. Thomas propositionem illam falsam esse; quæ est sententia communis Theologorum, in 3, dist. 7; Bonavent., Richard., Durand., Palud., et Marsil., q. 6, art. 3, dub. 8, et ejus propositionis falsitas fere ex ipsa explicatione satis constat, quam D. Thomas ita declarat; quia *homo*, in illa propositione supponit personaliter; de nulla autem persona subsistente in humanitate vere dici potest factam esse Deum verum, de quo loquimur; maxime enim de persona Christi; illa autem non est facta Deus, sed per se et essentialiter est Deus. Unde si diceretur: *Homo genitus est Deus*, vere diceretur, quia hic homo per generationem habet ut sit Deus, non per effectiorem. Unde confirmatur primo, nam per illam propositionem significatur Deum, ut sic, esse terminum effectiorem, ad quem ipsa terminatur, quod repugnat deitati. Confirmatur secundo, quia per illam propositionem significatur, hunc hominem supponi illi actioni, per quam talis homo fit Deus, quod etiam repugnat veritati hujus mysterii. Antecedens patet ex communi modo significandi illius participii, *factus*; supponit enim suppositum, cui applicatur, unde recte dicimus, Petrum factum esse calidum, non vero calidam factum esse Petrum. Confirmatur tertio, quia alias sequitur Christum factum esse Deum; quia, ut supra dicebam, si hoc vere dici potest de homine, est ratione hujus hominis; consequens autem falsum est, alias etiam ulterius sequitur, expositorie concludendo, Verbum factum esse Deum. Tandem confirmatur, quia illa propositio neque est vera ratione humanæ naturæ, quia neque illa est homo, neque fit Deus, neque ratione illius homo est Deus; neque etiam potest esse vera ratione suppositi, seu personæ, quia illa non fit Deus; neque etiam ratione hujus hominis, abstrahendo a supposito, quia, cum effectio sit actio realis, versatur

circa singulare et determinatum suppositum, et ideo non potest applicari huic homini, abstrahendo a supposito; in quo differt hoc participium, *factus*, a participio, *prædestinatus*, de quo dicitur infra, q. 24. Potest denique hæc sententia confirmari ex his quæ supra diximus disp. præced., sect. 3, hominem non posse dici deificatum, sed verum Deum, ratione hujus mysterii, ubi et Patres pro hac sententia citavimus, et exposuimus aliquos, qui interdum videntur aliter locuti. Sic etiam Fulgent., lib. de Incarn. et grat., c. 10, inquit: *Non ipsa caro, id est, ipse homo, in se formam divinitatis accepit, sed Deus formam servi; et Petrus Diacon., lib. de Incarnat., c. 5: Deum dicimus factum esse Christum, non Christum factum esse Deum.* Idem Nicet., lib. 3 Theol., c. 32; et Elias Cretensis, orat. 4 Nazianzeni, § *Hæc assumpta caro est, etc.*

4. *Objectio prima.* — *Responsio.* — *Objectio secunda.* — Contra hanc vero sententiam sentit Scotus, in dist. 7, q. 2. Cujus fundamentum solum est, quia per aliquam actionem factum est, ut homo sit Deus; sed hoc solum significatur per illam propositionem; ergo. Facile tamen respondetur negando minorem, quia etiam significatur, illam actionem terminatam esse ad divinitatem, et supposuisse hominem; et utrumque falsum est. Sed objicitur, quia per conversionem simplicem recte videtur sequi: *Deus factus est homo; ergo homo factus est Deus*; quod argumentum eo magis urget, quod sancti Patres interdum ita loquuntur; August., lib. 1 de Trinit., c. 13: *Talis, inquit, erat illa susceptio, ut Deum hominem faceret, et hominem Deum*; et ideo in Enchirid., cap. 40 et 41, et de Præd. Sanct., c. 15, dicit hunc hominem fuisse conjunctum in unitate personæ Filio Dei, quoniam ibi hominem pro humanitate sumpsisse videatur. Simili tamen modo Damasc., lib. 3, c. 11: *Verbum, inquit, caro factum est, et caro Verbum, Deus homo, et homo Deus*; sic etiam Nazian., orat. 33, n. 86: *Hic homo, inquit, Deus effectus est, postquam cum Deo coaluit*; et orat. 51, circa principium, dicit, Deum et hominem connexionem unum esse, Deo, nimirum, humanitatem, et homine divinitatem suscipiente.

5. *Responsio.* — *Dubium.* — *Responsio.* — Respondetur ad argumentum, illam non esse legitimam conversionem, quia mutatur suppositio, seu appellatio terminorum, ut per se satis constat; fieri ergo debet conversio hoc modo: *Deus factus est homo; ergo is, qui factus est homo, est Deus*; Patres vero citati,

quando ex adjunctis, et ex contextu sermonis constat eorum sensus, non tam dialecticum rigorem quam sermonis elegantiam, et ipsius rei veram expositionem observant. Unde in citatis locis loquuntur in secundo sensu a D. Thoma explicato, scilicet, per hoc mysterium factum esse, ut homo sit Deus, et ut eadem sit persona hominis et Dei. Sed quæres, si humanitas Christi præextitisset prius tempore in alio supposito, quam assumeretur a Verbo, an posset vere tunc dici homo factus Deus; jam enim illi actioni supponeretur homo, et hic homo. Respondetur, etiam in eo casu non posse id proprie dici, quia etiam tunc nullum esset suppositum, de quo vere dici posset factum esse Deum; nam si præcessisset in illa natura suppositum creatum, illud non solum non fieret Deus, sed potius desideret esse in suæ naturæ assumptione; et ita proprie non supponitur actioni, nisi ut terminus a quo. Quod si supponatur suppositum illud esse increatum, scilicet, aliam divinam personam, illa per se esset Deus, unde nec fieret Deus, nec Filius Dei, quia unum suppositum non fit aliud.

6. In solutione ad primum, tractat D. Thomas locum illum Paul., ad Rom. 1, ubi, loquens de Filio Dei, subdit: *Qui factus est ex semine David secundum carnem*, ubi videtur dicere Paulus, Christum, qui est ex semine David secundum carnem, factum esse Filium Dei. Circa quem locum Adamus, secutus Laurentium Vallam, putat vertendum potius fuisse *genitum*, quam *factum*, quia vox græca γενόμενος utrumque sensum patitur. Divus tamen Augustinus, quæst. 44 Novi Testamenti, quanquam fateatur potuisse generationis nomen eo loco poni vel intelligi, mysterium tamen in hoc invenit, quod Apostolus, nomine *facti*, potius quam *geniti*, usus est, sicut ad Galat. 4, cum dixit: *Factum ex muliere: Quoniam enim, inquit Augustinus, sine humano semine concreta caro Domini est in utero Virginis, et corpus effecta, sed effectu, et virtute Sancti Spiritus, ideo sic locutus est Apostolus; aliud est enim semine admisto, sanguinem coagulare et generare, et aliud, non permistione, sed virtute procreare; ideo factum potius dicit, quam genitum.* Ut autem recte D. Thomas exposuit, non Christus dicitur factus Filius Dei, sed potius Filius Dei; illum enim refert participium, *qui factus est*, non simpliciter, sed secundum carnem, ut recte ibi notavit Chrysostomus: *Nam de homine, inquit, est sermo, propterea adjecit juxta carnem, et ex*

semine David, id est ex Virgine a David descendente. Unde sensus planus est, Filium Dei factum esse hominem ex Maria Virgine, ut recte ibi Anselmus et alii fere omnes exponunt; et Augustinus, sermon. 193 de Tempore.

ARTICULUS VIII.

Utrum hæc sit vera: Christus est creatura¹

1. *Ad octavum sic proceditur. Videtur quod hæc sit vera: Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa: Nova et inaudita conventio: Deus, qui est et erat, fit creatura. Sed illud potest prædicari de Christo, quod Filius Dei factus est per incarnationem. Ergo hæc est vera: Christus est creatura.*

2. *Præterea, proprietates utriusque naturæ possunt prædicari de hypostasi communi utriusque naturæ, quocumque nomine significatur, ut supra dictum est². Sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturam, sicut et proprietas divinæ naturæ est esse creatorem. Ergo utrumque potest dici de Christo, scilicet, quod sit creatura, et quod sit increatus, et creator.*

3. *Præterea, principalior pars hominis est anima quam corpus. Sed Christus, ratione corporis quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. Ergo ratione animæ, quæ creata est a Deo, debet simpliciter dici quod Christus sit creatura.*

Sed contra est quod Ambrosius dicit in lib. de Trinit.³: Numquid dicto factus est Christus? numquid mandato creatus est Christus? quasi dicat: Non. Unde subdit: Quomodo autem creatura in Deo esse potest? etenim Deus naturæ simplicis est, non conjunctæ. Ergo hæc non est concedenda: Christus est creatura.

Respondeo dicendum quod, sicut Hieronymus dicit⁴, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Unde cum hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori favere videamur. Ariani autem hæretici Christum di-

¹ Infra, q. 20, art. 1, ad 1. Et 1 p., q. 41, art. 3; et 3, d. 4, quæst. 2, art. 2, ad 4, et d. 11, q. 1, art. 2, et d. 11, q. 1, art. 3, ad 2; et 4 cont., cap. 48; et Ver., quæst. 29, art. 1, ad 1; et opusc. 2, cap. 223. Et 1 Cor. 15, l. 3, col. 1, fin.

² Art. 5 hujus quæst.

³ Seu de Fide, c. 7, circa med., tom. 2.

⁴ In c. 5 ad Galat.

verunt esse creaturam, et minorem Patre, non solum ratione humanæ naturæ, sed etiam ratione divinæ personæ. Et ideo non est absolute dicendum quod Christus sit creatura, vel minor Patre, sed cum determinatione, scilicet, secundum humanam naturam. Ea vero, de quibus suspicari non potest, quod divinæ personæ conveniant secundum se ipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturæ, sicut simpliciter dicimus, Christum esse passum, mortuum et sepultum. Sicut etiam in rebus corporalibus et humanis, ea, quæ in dubitationem venire possunt, an convenient toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuiuntur toti simpliciter, id est, sine determinatione; non enim dicimus quod Æthiops est albus, sed quod est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quod est crispus, quia hoc non potest convenire nisi secundum capillos.

Ad primum ergo dicendum, quod aliquando sancti Doctores, causa brevitatatis, determinatione omissa, nomine creaturæ utuntur circa Christum; est tamen in eorum dictis subintelligenda determinatio, in quantum homo.

Ad secundum dicendum, quod omnes proprietates humanæ naturæ, sicut et divinæ, possunt aliquantulum dici de Christo. Unde Damasc. dicit, in 3 lib. 1, quod Christus, qui Deus est et homo, dicitur et creatus et increatus, passibilis et impassibilis. Sed tamen illa, quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Unde ipse postea alibi subdit²: Ipsa una hypostasis, scilicet, Christi, et increata est deitate, et creata est humanitate. Sicut et e converso non esset dicendum sine determinatione: Christus est incorporeus, vel impassibilis, ad evitandum errorem Manichæi, qui posuit, Christum verum corpus non habuisse, nec vere passum esse; sed dicendum est cum determinatione, quod Christus secundum deitatem est incorporeus et impassibilis.

Ad tertium dicendum, quod de natiuitate ex Virgine nulla dubitatio potest esse, quod conveniat personæ Filii Dei, sicut potest esse de creatione. Et ideo non est similis ratio utrobique.

COMMENTARIUS.

1. Quanquam D. Thomas negat simpliciter Christum appellandum esse creaturam,

¹ C. 4, fin., et c. 3. a medio.

² C. 5, a medio.

an vero id consulat propter vitandum periculum erroris, an vero id doceat quia in proprietate sermonis falsa est propositio, obscurum et incertum est. Quo factum est ut non solum de re ipsa, sed etiam de sententia et mente D. Thom. variæ sint opiniones. Prima ergo est, eam propositionem in rigore et proprietate sermonis verum habere sensum; tamen, quia est ambigua, et potest ad Arianum sensum facile trahi, simpliciter asserendam non esse, sed cum aliqua determinatione et explicatione. Ita exponit D. Thomam Cajet. hic, et habet fundamentum in principio corporis articuli, ubi solum dicit non esse ita absolute loquendum, ne Arianorum errori favere videamur. Deinde expressius in solutione ad secundum, idem iudicium facit de hac propositione: Christus est creatura, quod de hac: Christus est impassibilis et incorporeus, quod negat simpliciter esse dicendum, ne errori Manichæorum favere videamur. Constat autem illas locutiones, et in proprietate sermonis, et rigore, veras esse. Deinde infra, q. 20, art. 1, similiter iudicat de hac: Christus est creatura, ac de hac: Christus est subjectus Patri, et solum ait convenientius esse addere determinationem. Et eandem sententiam tenet Bonavent., in 3, dist. 11, art. 2, q. 4, præsertim in solutionibus argumentorum, quanquam male in contrarium citati soleat. Et Scotus idem probabile hoc censet. Tenet etiam Waldens., lib. 1 Doctrinalis fidei, ubi, c. 40 et 41, late probat, Christum secundum se non esse creaturam; tamen, c. 42, tandem concludit, per communicationem idiomatum posse ita appellari. Et huic sententiæ favet usitatus modus loquendi Sanctorum; Sophronius in enim illa epistola, quæ habetur in VI Synod., act. 11, sæpe vocat Christum, creatum et increatum. Leo Papa, serm. 3 Pentec.: Si homo, inquit, ad imaginem Dei factus legem Dei servasset, creator hominum creatura non feret. Nazian., orat. 34: O novam missionem, et admirandum temperationem! qui est, fit, et qui non est creatus, creatur. August., de Fid. et Sym., c. 4: Quando Verbum caro factum est, eadem sapientia, quæ de Deo genita est, dignata est in hominibus creari; et in Enchir., c. 38: Illam creaturam, quam Virgo concepit, etc.; et epist. 57: Quod ad Verbum attinet, creator est Christus; quod vero ad hominem, creatura est Christus; lib. 4 de Trinit., c. 19, ita inquit: Factum quippe creaturam, per quem facta est omnis creatura, omnem creaturam testem habere oportebat: et serm. 16 de

Tempore: Propter nos creatus est creator; et ser. 25: Creatur ex Matre, quam creavit; et ser. 27: Creator cæli creatus sub cælo. Similia habet Fulgent., de Fide ad Petrum, c. 2 et 45, et lib. de Incarnat., cap. 2, quamvis hic determinationem addat. Damasc., lib. 3, c. 4, et lib. 4, c. 5 et 19: Verbum caro factum, creatura et novissimus appellatur. Ambros., lib. 3 de Fid., cap. 4, eundem dicit creatum esse ex Virgine, creatum ex homine, creatum ad causam, qui est generatus ante secula. Nec dissimiliter Gregor., lib. 5 Moral., c. 25: Redemptor noster, quia divinitatis ejus status capi ab humana mente non potuit, hanc se nobis ad nos veniens, creatus, natus, mortuus, etc., quasi transeundo monstravit.

2. Sed quoniam ad hos Patres responderi potest, vel late usos esse nomine creationis pro nomine conceptionis vel generationis, aut subintelligisse determinationem illam, in quantum homo, et fere semper aliquid illi æquivalens addidisse, conjungendo creatorem cum creatura, vel aliquid simile, affero Hieronymum, qui non videtur hanc expositionem pati posse; tractans enim hanc quæstionem fere in terminis super epist. ad Ephes., c. 2, circa verba: Ipsius enim factura sumus, et lib. 3 in Isaiam, in principio, circa illa verba c. 45: Ego Dominus creavi eum, et referens, quosdam dubitasse Christum vocare creaturam: Nos, inquit, libere proclamamus, non esse periculum, illum dicere creaturam. Nam creari, in Scriptura, inquit, interdum id quod erat transferrè in aliud esse, ut Psal. 50: Cor mundum crea in me, Deus; et ad Ephes. 2: Creati in operibus bonis; quam doctrinam videtur sumpsisse ex Hilario, lib. 12 de Trin., ubi circa finem dicit, Christum esse facturam, vel creaturam, de Christo intelligens illud ad Ephes. 4: Induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est, id est Christum, de quo dicitur etiam ad Rom. 13: Induimini Dominum Jesum Christum; et eandem fere doctrinam habet Cyrill. Alexandr., lib. 5 Theol., cap. 4, de Christo exponens illud Prov. 8: Dominus possedit me; et in epistola ad Anastasium, circa finem, quæ habetur in Concil. Ephes., 2 tom., c. ult.

3. Rationes adduci solent multæ: tres videntur potissimæ. Prima, quia non videtur majus incommodum, vocare Christum creaturam, quam tribuere illi proprietates creaturæ, quæ eandem imperfectionem includere videntur, ut esse mutabilem, finitum, pas-

sibilem, etc.; sed hæc tribuuntur Christo; ergo. Secunda, quia esse creaturam est de essentia hominis; sed omnia, quæ sunt de essentia hominis, dicuntur de Christo, ut supra dictum est; ergo. Tertia, quia in humanitate Christi est relatio creaturæ ad Deum, nam humanitas sine controversia creatura est; sed relationes, quæ sunt in humanitate, tribuuntur Christo in concreto; sic enim dicitur Christus similis, æqualis, etc.; ergo.

4. Secunda opinio negat illam propositionem esse veram in rigore et proprietate sermonis. Hæc videtur esse sententia Magistri, in 3, dist. 11, quam ibi D. Thomas, q. 1, art. 2, secutus est; et Durandus, Paludanus, et Capreolus, q. 1; Richard., art. 1, q. 2; idem S. Thomas, lib. 4 contra Gent., c. 48, ubi Ferrar.; idem etiam D. Thomas, q. 29, de Verit., art. 1, ad 3; et hic, in fine corporis articuli non videtur ab hac sententia alienus; tam falsum enim existimat vocare Christum simpliciter creaturam, sicut nigrum hominem appellare simpliciter album, solum quia habet dentes albos. Et hanc opinionem sequuntur fere moderni Thomistæ, ut Cano, lib. 12 de Locis, c. 11, et alii. Et pro illa referuntur Sancti Basilius, lib. 2 contra Eunom., ubi ex professo probat, Christum non posse dici creaturam; Ambros., lib. 4 de Fid., c. 6 et 7; Chrysost., hom. 3 in Joan., et tom. 5, hom. Quod Christus est Deus; August., lib. 83 Quæstionum, in 67. Sed hi Sancti, et alii, qui sæpe hoc confirmant, aperte loquuntur de Christo secundum divinitatem, et contra Arianos, et ideo nihil ad præsentem causam ex eis afferri potest. Rationes pro hac sententia afferunt quatuor Medina, quas evidentes vocat. Prima, quia omnis creatura aliquando non fuit; sed Christus semper fuit; ergo. Secunda, quæ eadem est: omnis creatura incipit esse; Christus non incepit esse; ergo. Tertia similiter eadem: creatura includit negationem præcedentis esse, quæ Christo repugnat. Quarta, quia sequitur Verbum esse creaturam, quod est hæreticum; sequela patet expositorie arguendo: Christus est creatura; et Christus est Verbum; ergo Verbum est creatura.

5. Objectio. — Hæc controversia pendet ex illa regula supra posita, disputatione præcedenti, sectione ultima, scilicet, prædicata, quæ involvant suppositum creatum, non posse simpliciter prædicari de Christo; et difficultas est, an hoc prædicatum, creatura, involvat hujusmodi suppositum, quod magis